

UNIVERSITAT D'ANDORRA

Guia de seminari

Pla d'estudis	Bàtxelor en Ciències de l'educació
Mòdul	Mòdul 3. Ensenyança i aprenentatge de les ciències experimentals I Mòdul 4. Ensenyança i aprenentatge de les llengües i de l'expressió corporal i artística.
Seminari	Atenció a la Diversitat
Resultat(s) d'aprenentatge associat(s)	M3:BCE-E008-02. <i>Reconeix els elements clau d'un projecte educatiu tenint en compte l'atenció a la diversitat en una escola inclusiva</i> M4:BCE-E005-03- <i>Integra diferents estratègies educatives amb l'objectiu de tractar diferents necessitats educatives.</i>
Semestre	S2
Professorat responsable A/e	Mercè Casals Solé mcasals@uda.ad
Modalitat	Presencial
Llengua de docència	Català

1. Presentació del seminari

La finalitat del seminari és que l'estudiantat adquireixi els coneixements i les competències necessàries per donar resposta a la diversitat de necessitats educatives de tot l'alumnat, des d'una concepció inclusiva de l'educació i en el marc d'una escola oberta a la diversitat. El seminari proporciona eines d'anàlisi, valoració i intervenció davant de diverses situacions educatives, amb l'objectiu d'afavorir el progrés cap a una escola eficaç i equitativa per a tot l'alumnat.

El seminari s'estructura en continguts teòrics i pràctics:

Els **continguts teòrics** aborden els principis de l'atenció a la diversitat i de les necessitats educatives especials, així com les diferents respostes educatives —adaptacions curriculars i organitzatives, mesures de suport i recursos professionals, entre d'altres— orientades a reduir les barreres per a l'aprenentatge i la participació, i a potenciar el màxim desenvolupament personal, acadèmic i social de cada alumne en totes les àrees.

Els **continguts pràctics** se centren en l'aplicació d'aquests principis a situacions educatives reals, mitjançant l'anàlisi de casos i el disseny de propostes d'intervenció inclusives. Es posa especial èmfasi en els processos de planificació, implementació i avaluació d'actuacions educatives dins del centre, promovent estratègies de gestió inclusiva i el treball col·laboratiu.

2. Continguts del seminari

1. Els continguts del Seminari són:

M3	Tema 1: Diversitat. Mesures organitzatives i metodològiques d'atenció a la diversitat Tema 2: De la integració a la Inclusió Tema 3: Tipus de mesures educatives d'atenció a la diversitat Tema 4: Introducció a la discapacitat 4.1 Discapacitat intel·lectual 4.2 Discapacitat motriu 4.3 Discapacitat visual 4.4 Discapacitat auditiva
M4	Tema 5: Introducció a la dificultat de l'aprenentatge 5.1 Dificultat en l'aprenentatge de l'escriptura : disgrafia i disortografia 5.2 Dificultat en l'aprenentatge de la lectura : dislèxia

2. Objectius del seminari:

- Comprendre el concepte de NEE i els principis fonamentals de l'escola inclusiva.
- Identificar les diferents tipologies de necessitats educatives associades a la discapacitat i a les dificultats d'aprenentatge, reconeixent les seves implicacions en el procés educatiu.
- Analitzar les necessitats educatives derivades de cada tipologia i conèixer les principals mesures organitzatives, metodològiques i de suport per donar-hi resposta.
- Reconèixer els elements facilitadors de l'aprenentatge i la participació, així com les barreres que poden aparèixer en els contextos educatius.
- Conèixer i valorar bones pràctiques d'inclusió educativa, relacionant-les amb situacions reals de centre i d'aula.
- Dissenyar processos d'intervenció educativa inclusiva, adequats a la diversitat de l'alumnat i al context escolar.
- Elaborar adaptacions curriculars i estratègies metodològiques, ajustades a les necessitats educatives de l'alumnat i coherents amb el currículum.
- Aplicar els coneixements adquirits a la resolució de casos pràctics, proposant respostes educatives fonamentades i viables en contextos de diversitat.

3. Metodologia

Aquest seminari s'impartirà mitjançant una metodologia activa i participativa, centrada en l'estudiant i basada en els principis de l'aprenentatge actiu i de l'educació inclusiva. Es promourà una actitud implicada, cooperativa i reflexiva per part de l'alumnat, entenent l'aprenentatge com un procés constructiu que integra la teoria amb la pràctica en contextos educatius reals.

Les sessions presencials combinaran exposicions de continguts teòrics amb activitats pràctiques d'aula, com ara l'anàlisi de casos, el treball cooperatiu, el disseny d'estratègies d'intervenció educativa vinculades a l'atenció a la diversitat. Així mateix, es proposaran casos pràctics, lectures i bibliografia complementària amb l'objectiu d'aprofundir en els continguts i facilitar l'adquisició dels coneixements essencials del seminari, generant evidències d'aprenentatge directament a l'aula.

4. Avaluació

Modalitats d'avaluació

El seminari ofereix dues modalitats d'avaluació:

1. **Avaluació contínua**, adreçada als estudiants que participen regularment en les sessions presencials (el 80% de les classes) i realitzen les activitats d'aula proposades durant el seminari.

Absència a activitats avaluable d'aula

Les activitats avaluable realitzades a l'aula formen part del sistema d'avaluació contínua i generen evidències d'aprenentatge vinculades a la participació presencial.

En cas d'absència a una activitat avaluable d'aula, l'estudiant no podrà obtenir la qualificació corresponent a aquesta activitat, i el percentatge associat s'integrarà en el pes de la prova final individual.

2. **Avaluació final única**, adreçada als estudiants que no segueixen l'avaluació contínua. Aquesta modalitat consistirà en un examen final individual de caràcter global, que avaluarà el conjunt dels resultats d'aprenentatge del seminari.

Avaluació del mòdul 3:

a. Avaluació continuada

El següent resultat d'aprenentatge **BCE-E010-02 *Reconeix els elements clau d'un projecte educatiu tenint en compte l'atenció a la diversitat en una escola inclusiva.***

S'avaluarà de la següent manera:

Indicadors	Evidència d'aprenentatge	Pes (%)	Puntuació De 0 a 10
Identifica els elements claus d'un projecte educatiu basat en l'atenció a la diversitat en una escola inclusiva	Prova escrita individual sobre continguts teòrics i aplicació pràctica dels conceptes treballats	60%	6
Identifica les necessitats educatives especials i proposa estratègies educatives inclusives adequades al context	Activitat individual i grupal a l'aula	20%	2
Adapta les activitats del repte a alumnes amb necessitats educatives especials per tal d'atendre les seves necessitats educatives	Resolució del repte	20%	2

b. Avaluació final única

Per a l'estudiantat que **no segueix l'avaluació contínua**

S'avaluarà de la següent manera:

Indicadors	Evidència d'aprenentatge	Pes (%)	Puntuació De 0 a 10
Identifica els elements claus d'un projecte educatiu basat en l'atenció a la diversitat en una escola inclusiva	Prova escrita individual sobre continguts teòrics i aplicació pràctica dels conceptes treballats	80%	8
Adapta les activitats del repte a alumnes amb necessitats educatives especials per tal d'atendre les seves necessitats educatives	Resolució del repte	20%	2

L'examen final inclourà preguntes teòriques, anàlisi de casos pràctics i el disseny d'una proposta d'intervenció educativa vinculada a l'atenció a la diversitat.

Avaluació del mòdul 4 :

a. Avaluació continuada

Tenint en compte el resultat d'aprenentatge **BCE-E005-02** *Integra diferents estratègies educatives amb l'objectiu de tractar diferents necessitats educatives.*

S'avaluarà de la següent manera:

Indicadors	Evidència d'aprenentatge	Pes (%)	Puntuació De 0 a 10
Identifica els trets principals de les dificultats de l'aprenentatge i integra les diferents estratègies educatives	Prova escrita individual sobre continguts teòrics i aplicació pràctica dels conceptes treballats	70%	7
Exposa un tema amb claredat , utilitza la terminologia adequada i demostra la comprensió del contingut.	Exposició oral a l'aula	30%	3

b. Avaluació final única

Per a l'estudiantat que **no segueix l'avaluació contínua**

S'avaluarà de la següent manera:

Indicadors	Evidència d'aprenentatge	Pes (%)	Puntuació De 0 a 10
Identifica els trets principals de les dificultats de l'aprenentatge i integra les diferents estratègies educatives	Prova escrita individual sobre continguts teòrics i aplicació pràctica dels conceptes treballats	100%	10

Recursos del seminari

Els apunts i tot el material del curs es trobaran a l'apartat corresponent del seminari al campus.

Lectures obligatòries:

Mòdul 3

Lectura 1

- Rodríguez M, J, Jenaro C, Castaño, R.(2022). La percepción de los alumnos como indicador de inclusión educativa. *Revista Educación XX1*, 25 (1), 357-379.
<https://revistas.uned.es/index.php/educacionXX1/article/view/30198>

Lectura 2

- Carrio, C & Marco, L (2020). La Atención a la diversidad en el sistema educativo español. *Perfiles, factores y contextos en la enseñanza y el aprendizaje de ELE/EL2*. Universidad de Santiago de Compostela, 48-7, pp. 145-152
<https://www.researchgate.net/publication/289248466>

Mòdul 4

Lectura 3

- Zuppardo, L., Rodríguez, A., Pirrone, C. i Serrano, F. (2020). Las repercusiones de la Dislexia en la Autoestima, en el Comportamiento Socioemocional y en la Ansiedad en Escolares. *Psicología Educativa*, (26), 175-183.
<https://journals.copmadrid.org/psed/art/psed2020a4>

Bibliografia recomanada:

Diversitat, Inclusió

- Arnaiz, P. (2003). *Educación inclusiva: una escuela para todos*. Málaga: Aljibe.
- Cela, J; Gual, X; Márquez, C. i Utsel, M. (1997). El tractament de la diversitat en les etapes infantil i primària. Barcelona: Rosa Sensat.
- Coll, C; Miras, M. (2001). Diferencias individuales y atención a la diversidad en el aprendizaje escolar. En C. Coll, J. Palacios, y A. Marchesi (Eds.) *Desarrollo psicológico y educación* (2). Madrid: Alianza.
- Giné, C; Duran, D; Font, J; Miquel, E. (coord.) (2009). *La educación inclusiva. De la exclusión a la plena participación de todo el alumnado*. Barcelona: Horsori.
- Jiménez, P. y Vilá, M.(1999). De la Educación Especial a Educación en la diversidad. Málaga: Aljibe.
- Pujolàs, P. (2004). *Aprender juntos alumnos diferentes*. Barcelona: Octaedro.

- Pujolàs, P. (2006). *Cap a una educació inclusiva*. Vic: Eumo
- Stainback, S. y Stainback, W. (1999). *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea

Adaptacions curriculars

- Aldámiz-Echevarría, M. et alt.(2000). Com ens ho fem? Propostes per educar en la diversitat. Barcelona: Graó,
- Álvarez, L. Y Soler-Vázquez,E.(1997). Qué hacemos con los alumnos diferentes? Cómo elaborar adaptacions curriculares. Madrid: Ediciones SM.
- Garrido, J. (2009). Adaptaciones curriculares. Guía para los profesores Tutores de Educación Primaria y de Educación Especial. Madrid: CEPE.
- Ruiz,R.(2008).Plans múltiples i personalitzats per a l'aula inclusiva. Vic: Eumo.

Discapacitat intel.lectual

- Giné, C.(Coord) (2005). *Educación y retraso mental: crónica de un proceso*. Barcelona: Edebé.
- Luckasson, R. y cols. (2011): Retraso mental: definición, clasificación y sistemas de apoyo. Madrid. Alianza Psicología.
- Pérez, J. (2018). Discapacidad intelectual: Desarrollo, comunicación e intervención. Madrid: CEPE
- Vega, A. (Coord.) (2001).*La educación de los niños con síndrome de down: principios y prácticas*. Salamanca: Amarú.
- Verdugo. M.A. (2011). Discapacidad intelectual: definición, clasificación y sistemas de apoyo. Madrid:Alianza

Discapacitat motriu

- Ferrándiz Vindel, I. (2003).- Tratamiento Educativo de las Deficiencias Motóricas en: Gento Palacios, S. (coord.). Educación Especial. Vol. II Madrid. Sanz y Torres
- Gallardo,MªV. y Salvador,MªL.(1994). *Discapacidad motórica. Aspecto psicoevolutivos y educativas*. Málaga. Aljibe.
- Giné,C. i altres (2003).*Trastorns del desenvolupament i necessitats educatives especials*. Barcelona:UOC. pp.233-314
- Martín Betanzos, J. (2017).- Acceso a la lectoescritura de los alumnos con parálisis cerebral. Revista Voces de la Educación. 2017, vol. 4 págs. 28-43
- Martín, J. y Muñoz, J. M. (2010).*Hacia un cambio en la atención a los alumnos con parálisis cerebral*. Revistalberoamericana de Educación. Nº 54/2. 10/11/10

Discapacitat visual

- Albertí, M. i Romero, Laura (2010). *Alumnado con discapacidad visual*. Barcelona: Graó.
- Bueno, M; Espejo, B; Rodríguez, F. i Toro, S.(2000). *Niños y niñas con ceguera. Recomendaciones para la familia y la escuela*. Málaga: Aljibe.
- Giné, C. i altres (2003).*Trastorns del desenvolupament i necessitats educatives especials*. Barcelona:UOC. pp.173-232
- Martín, P.(2003). *Accesibilidad para personas con ceguera y deficiencia visual*. Madrid: ONCE.

Discapacitat auditiva

- Domínguez,A.B.y Alonso,P.(2004). La educación de los alumnos sordos hoy. Perspectivas y respuesta educativa. Málaga:Aljibe.
- Giné,C. i altres (2003).*Trastorns del desenvolupament i necessitats educatives especials*. Barcelona:UOC. pp.109-170
- Jiménez,M. y López,M.(2003). Deficiencia auditiva. Evaluación, intervención y recursos psicopedagógicos. Madrid: CEPE.
- Silvestre,N. et al. (2002). L'alumnat sord a les etapes infantil i primària. Criteris i exemples d'intervenció educativa. Bellaterra:UAB.

Dificultats de l'aprenentatge

- Aguilera,A.(2003). *Introducción a las dificultades de aprendizaje*.Madrid:McGraw Hill.
- Barclay, Sam (2015): *I wonder what it's like to be dyslexic. Kickstarter project*.Reedeeng.
- Baroody,A.J.(1988). *El pensamiento matemático de los niños.Un marco evolutivo para maestros de preescolar, ciclo inicial y educación especial*. Madrid:Visor.
- Gabarró,D;Puigarnau,C.(2012). *Dominar l'ortografia*.Lleida:Boira editorial.
- Esteve,M.J.; Jiménez,J.(1988). *La disortografía en el aula*. Alicante: Dígrafos.
- Fernández,F.; Llopis,A.M y Pablo, C.(2012). *Discalculia escolar*.Colección educación especial y dificultades de aprendizaje.CEPE S.L, Madrid.
- Gayán,J.(2001). "La evolución del estudio de la dislexia".Anuario de Psicología 32 (1): 3-30.
- Hallahan, D.; Lloyd, J.; Kauffman, J.; Weis, M. y Martínez, A. (2005). *Learning Disabilities: foundations, characteristics, and effective teaching*. Boston: Pearson.
- Jarque,J.(2014). *Trastorno de aprendizaje no verbal*. Madrid:Editorial CCS.
- Miranda,A; Vidal-Abarca, E. y Soriano,M.(2000). *Evaluación e intervención psicoeducativa de las dificultades en el aprendizaje*. Madrid: Ediciones Pirámide.
- Morales, J., et al. (2017). Dificultades de aprendizaje de la lectura en español: dislexia y trastornos relacionados con la lectura. *Psicothema*, 29(1), 7-16.
- Ortiz, M.(2012). *Manual de Dificultades de Aprendizaje*. Madrid: Ediciones Pirámide.
- Rello, L., & Ballesteros, M. A. (2019). *Dislexia: Manual para padres y profesionales*. Octaedro.
- Rodríguez,M.(2013). *Dificultades de aprendizaje relacionadas con la lectura*. Confederación española de asociaciones de padres y madres de alumnos. Madrid.
- Ripoll, J.C. y Yoldi, M.(2009). *Alumnos distraídos, inquietos e impulsivos (TDA-H). Estrategias para atender su tratamiento en educación primaria*. Madrid: CEPE.
- Rivas, R. Mª y Fernández, P (2011). *Dislexia, disortografía y disgrafía*. Madrid. Ediciones Pirámide.
- Teruel,J. y Latorre, A.(2014). *Dificultades de aprendizaje: Intervención en dislexia y discalculia*. Editorial Pirámide

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement - No comercial - Sense obres derivades 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor i no se'n faci un ús comercial. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode>.